

SEMPOZYUM – KİTAP TANITIMI

• SEMPOZYUM

12. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi

03-04 Eylül 2014, Kazan/Tataristan

Doç. Dr. Bekir TATLI*

§§§

Avrupa'nın doğusundan Uzak Asya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada hüküm süren başlıca jeopolitik unsur olarak tarif edilen "Türk Dünyası", üzerinde kapsamlı müzakereleri hak eden tarihî bir gerçeklik olarak önümüzde durmaktadır. Artık geleneksel hale gelen ve son üçü, Türk dünyasının en önemli başkentleri arasında yer alan Bakü-Azerbaycan (2011), Kırım-Ukrayna (2012) ve Celalabat-Kırgızistan'da (2013) gerçekleştirilen sosyal bilimler kongrelerinin 12.si 03-04 Eylül 2014 tarihleri arasında "Türk Dünyası 2014 Kültür Başkenti" ve Türklerin kadim atayurdu Kazan'da icra edilmiştir. 12. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi'nde, Türk dünyasındaki kültürel ve ekonomik işbirliği potansiyelini etraflıca tartışma hedefi doğrultusunda, Antropoloji, Arkeoloji, Coğrafya, Tarih, Türk Dili ve Kültürü, Töre Bilim ve Ahlâkî Değerler, Din, Ekonomi, Maliye, Hukuk, İletişim, İstatistik, Kamu Yönetimi, Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe, Bilim Felsefesi ve Yöntem Bilim, Eğitim Bilimleri, Çevresel Sorunlar ve Sağlık, Spor, Turizm, Girişimcilik, Yönetim ve Organizasyon, Üretim ve Pazarlama, Muhasebe ve Finans vb. başlıklar altında hazırlanan ve önemli bir kısmı özgün bilimsel tebliğler sunulmuştur.

Kongrenin düzenleyici ortakları olarak Kazan Federal Üniversitesi (Tataristan), Sakarya Üniversitesi, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi (Calalabat-Kırgızistan), İstanbul Üniversitesi, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Korkutata Kızılorda Devlet Üniversitesi (Kızılorda-Kazakistan), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı (TDAV-

* Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı, e-posta: tatlibekir@yahoo.com

İstanbul) ve Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY-Ankara), iki gün süren başarılı bir organizasyona imza atmışlardır.

İlgi çekici pek çok tebliğ bulunmakla birlikte bu tür kapsamlı kongrelerin kaçınılmaz bir sonucu olarak aynı anda 6 salonda birden tebliğlerin sunulmuş olması, her bildiriye dinleme şansımızı maalesef elimizden almıştır. Yine de burada dikkat çekici bazı tebliğlere kısaca değinmekte fayda görüyoruz.

Yrd. Doç. Dr. Yusuf Gökalp, "Türk din anlayışında ehl-i beyt algısının tarihî ve teolojik arkaplanı" isimli tebliğinde, Türklerin din anlayışında önemli bir yeri olan ehl-i beyt olgusunun oluşmasında etkili faktörler üzerinde durmuş, Türklerin İslâmiyet ile tanışmasının büyük ölçüde Mürcie ve Ali oğulları aracılığıyla gerçekleştiğine değinmiş; bununla birlikte Türk milletinin ehl-i beyt algısının Şîî fırkalardan oldukça farklı olduğunu, ehl-i beytin, kendilerine zorunlu itaat gereken dinî-siyasî liderlerden ziyade manevî önderler konusunda bulunduğunu vurgulamıştır.

Prof. Dr. Alaeddin Yalçınkaya, "Uluslararası hukuk açısından bir karşılaştırma: 1944 Kırım Türkleri sürgünü-1915 Ermeni tehciri" adlı dikkat çekici tebliğinde, Osmanlı devletinin Ermeni vatandaşları hakkında yürürlüğe koyduğu Tehcir Kararnamesi'nin 100. yıldönümünde çok önemli bir konuyu masaya yatırmış, Kırım Türklerinin sürgünü ile Ermeni tehcirinin birbiriyle kıyaslanmasının doğru bir yaklaşım olmayacağına işaret etmiş, uluslararası hukuk açısından bu ikisinin farklı olduğuna değinmiştir. Savaş halinde devletin kendi vatandaşlarına yer değişikliği uygulayabileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, Ermeni vatandaşların tehcirinin haklı sebeplere dayandığını; buna karşılık 1944 Türk sürgününün savaş bittikten sonra uygulandığı için hukuksuz olduğunu, bunun çok acılara ve trajedilere yol açtığını vurgulamıştır.

Prof. Dr. Recai Coşkun, "Sosyal bilimlerde yöntem sorunları: Bildiri öz(et)leri üzerinden bir tartışma" konulu güncel bildirisinde, Türkiye'de öz/özet yazmada, kullanılan zaman kipi, amaç, temel sorunsal, yöntem, çözümleme ve bulgulara ilişkin ifadelerde rastlanan yaygın hatalara değinmiştir. Neticede yazılan öz/özetlerde zaman kipi itibariyle hata edildiğini; amaç ve sorunsal belirtmede eksiklik bulunduğunu; yöntem, bulgu ve değerlendirmelerde yetersizlikler görüldüğünü ifade etmiştir. Bildiri sahibinin dikkat çektiği diğer hususlar şunlardır: Öz/özetler en son yazılmalı ve gereksiz ayrıntılara girilmemelidir; çalışılan konunun niçin önemli olduğunun cevabı iyi verilmelidir; makalenin amacı mutlaka belirtilmelidir; öz/özet ile içerik tutarlı olmalıdır; özetin giriş cümleleri ile makalenin giriş tamamen aynı olmamalıdır; öz/özet çalışma bittikten sonra yazılacağı için geçmiş zaman kipi kullanılmalıdır; cümleler oldukça kısa ve net ifadelerle yazılmış olmalı, herkes tarafından anlaşılmalıdır.

“Kırım Tatar masallarında vatan anlayışı” adlı bildiriye imza atan Doç. Dr. Nedim Bakırcı ve Öğr. Gör. Hüseyin Kürşat Türkan ise, Kırım Tatarları için vatanın sadece karınlarını doyurduğu bir toprak parçası olmadığını, atalarından kendilerine miras kalmış mukaddes bir yadigâr, ecdadının şehit kanı pahasına koruyabildiği kutlu bir varlık, toprak altındaki ve üstündeki tarihî zenginliklerini ve kültür ürünlerini sinesinde barındıran bir hazine olduğunu dile getirmiş; Kırım Tatar halkının bu ideolojilerini de edebî ürünlerine ve masallarına yansıtıklarını belirtmiştir.

Prof. Dr. Şahin Filiz, “Ziya Gökalp’in Küçük Mecmua’daki yazılarında Türk felsefesinin izleri” adlı çalışmasında, Gökalp’in bir taraftan hiçbir mefkûreyi diğeri için feda etmemek gerektiğini ileri sürerken, diğer taraftan kimi mezhepleri dinsiz, kimilerini dine uygun olarak niteleyebilmesini bir çelişki olarak görmüştür. Ayrıca Türk felsefesinin günümüzdeki karmaşa, çelişki ve dağınıklığının, Gökalp’in yazılarında da somut olarak belirginleştiği tespitinde bulunmuştur.

“Klâsik kaynaklar ve modern araştırmalar ışığında Farabi’nin etnik kökeni” isimli tebliğinde Prof. Dr. İsmail Yakıt da, Türk olduğu kesin olan büyük zatların bile Türklüğünü söylemekten geri durduğumuzdan ve onlara sahip çıkamadığımızdan yakınarak, bunun ülkemizdeki ırk ve milliyet konusundaki yanlış İslâm anlayışından kaynaklandığı; esasında her düşünürün bir milliyetinin ve etnik kökeninin olmasının doğal, hatta bunların bilinmesinin tarihî ve bilimsel çalışmalar için gerekli olduğu tespitinde bulunmuştur. Buradan hareketle son zamanlarda Farabi’nin de İranlı olarak gösterilmesinin hatalı olup, gerçekte etnik yönden Farabi’nin Türk milletine mensup olduğunun bilinmesi gerektiğine işaret etmiştir.

“Osmanlı Devleti ile Astarhan Hanlığı (1466-1556) münasebetlerini” ele aldığı tebliğinde Prof. Dr. Remzi Kılıç, Astarhan Türk hanlığının Osmanlı Devleti ile olan iyi ilişkilerine rağmen Rusya çarlığının Kazan’dan sonra Astarhan topraklarını da hâkimiyeti altına aldığını, buna karşılık Osmanlı’nın bu işgale engel olamadığını dile getirmiştir. Prof. Dr. Mustafa Keskin de, “Kazan Hanlığı ve Rusların Kazan’ı işgali” isimli tebliğinde benzer konulara değinmiş ve 16. yy. ortalarında Kazanlılar’ın Ruslara ve IV. İvan’a karşı verdikleri mücadelenin tarihî bakımdan son derece önemli olduğuna vurgu yapmıştır.

Azerbaycan Millî İlimler Akademisi’nden Doç. Dr. Faik Alekperov ise, “Türk Felsefesi: Tarih ve Çağdaşlık” adlı bildirisinde, Türklük bilincinin gelişmesinde yeni nesil aydınların ve bilim adamlarının etkin rolüne işaret etmiş; gerek Azerbaycan gerekse Türkiye’de millî bilincimize aykırı olarak dayatılan sahte tarih ve edebiyata karşı, tamamıyla millî olan tarih, kültür ve felsefi görüşün “Yeni Türkcülük” bilincinin esasını oluşturacağını dile getirmiştir.

Doç. Dr. Emin Atasoy, “Yeniden doğuş kışkacında Bulgaristan Türkleri” konulu bildirisinde, sosyalist yönetimler boyunca Türklere ve diğer müslüman azınlıklara daima

güvensizlik temelli bir yaklaşım sergileyen Bulgaristan hükümetlerinin, özellikle ülkede yaşayan Türklere yönelik yürüttüğü insanlık dışı uygulamalara eleştirel bir bakış getirmiş; yeniden doğuş sürecinde 3 ay gibi kısa bir sürede 1 milyona yakın Türkün, hatta mezardakilerin bile isimleri değiştirilmek suretiyle asimilasyon politikasına maruz bırakıldığını vurgulamıştır. Aynı şekilde baskıcı ve zorlamaya dayalı asimile politikalarının güvensizliği daha da artırdığını belirterek 1989'da 350 binden fazla Türk'ün anavatan Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılmalarının, Bulgaristan'ın insanlık karnesine kara bir leke olarak yazılmasına sebep olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Prof. Dr. Ömer Faruk Teber, "Hacı Bektaş-ı Velî düşüncesinde evrensel barış: Sevgiyi ve kardeşliği egemen kılanın kodları" ismini taşıyan tebliğinde Bektaşiliğin yazılı kaynaklarından hareketle ve bir gönül eri Balım Sultan örneği üzerinden yetmiş iki milleti bir görebilme ahlakından söz etmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Sabri Yılmaz, "XVI. asır Osmanlı düşünürü Aysî Mehmed Tirevî'nin bilinmeyen bir eseri: Netâicü'l-ezhân" isimli tebliğinde, müellifin kelâmıla ilgili bu eserinde Râzî ekolünün izleri bulunduğuna işaret etmiş, bu kitabın Osmanlı düşünce sisteminde kelâm ilminin konumunu belgelediği tespitinde bulunmuştur.

"Bosna'da mimarinin dili: Türkçe" başlıklı tebliğinde Dr. Mehmet Ekiz, Balkanlar da özellikle Boşnakça'daki Türkçe sözcüklerin çokluğunu dile getirmiş; Türk devletinin asırlarca yapmış olduğu mimarî eserlere yerleştirdiği kitabeler vasıtasıyla Türk dilinin öğrenilmesini kolaylaştırdığını belirtmiştir. Ekiz, ayrıca Osmanlı devletinin kitabeleri bir propaganda aracı olarak da kullandığını söyleyerek, bu amaçla Hünkâr (Fatih Sultan Mehmet) Camii, Ferhat Paşa Camii, Gümüşlüoğlu Medresesi ve Visegrad Köprüsü gibi mimarî yapılardan örnekler sunmuş; konuşmasını merhum Prof. Dr. Halûk Karamağralı'nın: "*Eğer milletlerin kartviziti olsaydı evlâdım, Türklerin kartvizitinde "mimar" yazardı!*" şeklindeki çarpıcı sözleriyle noktalamıştır.

Dr. Abdullah Kök de "Turan ülküsü: Türklerde alfabe ve dil birliği" isimli önemli tebliğinde, merhum Turhan Yazgan'ın Türk dünyasında ortak alfabe ve Türk dil birliği konulu yazılarından istifadeyle, tarih sahnesine çıkaldan beri çok farklı alfabeler kullanan Türk milletinin günümüzde Arap, Latin ve Kiril olmak üzere üç farklı alfabe kullandıklarına değinerek, bunun hayatî bir mesele olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca bütün Türk dünyasında ortak alfabaya geçilmesinin önemine işaret eden Kök, bu sağlandığı takdirde Kazan'dan Tebriz'e, Bakü'den İstanbul'a, Ankara'dan Aşğabat'a, Bişkek'ten Kırım'a, Astana'dan Kaşğar'a bütün Türklerin Turan ülküsü etrafında birleşeceğine vurgu yapmıştır.

Kazan Federal Üniversitesi'nden Dr. Leyla Almazova ise, modern Tatristan'da müslüman dinî otoritelerin tartışmalı bazı itikâdî ve fikhî konulardaki farklı bakışlarını incelediği bildirisinde, dinî liderlerin inanç/inançsızlık, cihat, cenaze törenlerindeki âdetler,

önemli türbelerin ziyareti gibi konularda görüş birliği içinde olmakla birlikte özellikle Selefi akımın da bölgedeki etkisiyle Allah'ın ilâhî sıfatları konusunda Maturîdî ekole ters bir düşünce sistemine sahip grupların da mevcut olduğunu dile getirmiş, bu yüzden kimi din adamlarının Allah'ın uzayda bulunduğu yönünde inançlar taşıyabildiğine dikkat çekmiştir.

Yine Kazan Federal Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Güzel Güzelbayeva da kendisi tarafından 2008-2014 yılları arasında gerçekleştirilen sosyolojik araştırmaların sonuçlarına dayanarak "XXI. yüzyılda Tatarlarda dinîlik: Seküler sonrası eğilimler" isimli bildirisinde, son 20-30 yıl içinde Tatarlar arasında inananların sayısının gittikçe arttığı ve bu oranın halen yaklaşık %75 civarında olduğu tespitinde bulunmuş; buna paralel olarak camiye/namaza gidenlerin, oruç tutanların, müslüman bayramlarını kutlayanların İslâmî hususları ve dinî edebiyatı araştıranların sayısında da gözle görülür bir artış kaydedildiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte Tatarların dinî anlamda sosyalleşmelerindeki en önemli etkenin aile kurumu değil, diğer şahıslar, imamlar, enstitüler, internet ve dinî edebiyat gibi unsurlar olduğuna da vurgu yapmıştır.

Arş. Gör. Tuba Yıldız tarafından kaleme alınan "Türkçü sosyalist bir düşünür olarak Sultan Galiyev" isimli dikkat çekici tebliğde ise, Çarlık Rusyasında monarşiden sosyalizme geçiş sürecinde yaşayan ve müslüman Türklerin var olması için çözüm üreten Türk düşünce adamı Sultan Galiyev'in nevi şahsına mahsus sosyalizm anlayışı üzerinde durulmuştur. Galiyev'e göre, gerek coğrafi açıdan gerekse batı ile ilişkiler ve sahip oldukları doğal zenginlikler bakımından batı kapitalizminin kaynakları üzerinde bulunan Türkler olmadan dünya devrimini gerçekleştirmek mümkün değildir. Galiyev, Türkleri coğrafi ve siyasî olarak bir araya getirmekten ziyade "kültürel birlik" teması üzerinde durmuş; bütün Türk halklarının kültürel olarak birbirleri içinde erimek suretiyle tek bir ulusal Türk kimliği oluşturmaları gereğinden bahsetmiş; bunun yanısıra Türk birliğinin tüm ezilmiş milletler için de umut olduğu fikrini işlemiştir.

12. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi gibi büyük bir organizasyona ev sahipliği yapan Kazan Federal Üniversitesi'ni ve kongre koordinatörü Prof. Dr. A. Vecdi Can başta olmak üzere bütün yürütme kurulunu tebrik ediyor; Türk dünyasının maddî ve manevî birliğine vesile olacak nitelikli daha nice çalışmaların bir an önce yerine getirilmesini ve böylesi büyük birlikteliklerin sayısının artmasını diliyoruz.